

PRIKAZI I OSVRTI**GRAČANIČKI GLASNIK**

časopis za kulturnu
historiju

Broj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 185-188]

© Monos 2019

Zbornik radova, *Na margini povijesti*

Udruženje za modernu historiju (UMHIS), Sarajevo, 2018, 181. str. (ur. Amir Duranović)

U ranijem periodu u historiografskoj literaturi mnogo je pažnje posvećeno “velikim temama” kao što je vojno-politička historija. Međutim, da bismo na adekvatan način prikazali naličje sistema moći, potrebno je istraživati historiju marginalnih, to jeste “malih”, nazgled nevažnih ljudi poput vanbračne djece, rasipnika, nacionalnih manjina, odnosno onih koji se nalaze na marginama društva. Istraživanjem ovog problema dobijamo jasniju sliku o karakteru određene društvene zajednice. Ovaj zbornik predstavlja rezultat rada na projektu pod nazivom “Historiografija i nacionalizam: na margini povijesti”. Program je realiziralo UMHIS-a, a podržan je od Fondacije Heinrich Böll, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Albanija, Ured u Sarajevu. Osnovni cilj projekta bio je regionalno umrežavanje historičara i rad na istim i/ili srodnim temama, a zbornik je jedan od rezultata rada na tom projektu. Glavni urednik je docent na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu Amir Duranović.

Nakon predgovora (7-9) slijedi prvi od pet članaka objavljenih u Zborniku, a to je rad doc. dr. Amira Duranovića “Savremena bosanskohercegovačka historiografija: Na margini povijesti” (11-29). Autor smatra da je za razumijevanje sadašnjeg trenutka, evidentiranje aktuelnih trendova i potencijalno ukazivanje na širi spektar istraživačkih mogućnosti i otvaranje drugačijih perspektiva, potreban pogled unazad i osvrt na dosadašnja sagledavanja bosanskohercegovačke historiografije, kao i historiografije o Bosni i Hercegovini. S tim u vezi, Duranović polazi i međusobno uspoređuje dvije konferencije koje su se bavile bosanskohercegovačkom historiografijom. Konferencije su organizirane 1982. i 1999. godine i sa obje su objavljeni zbornici radova. Sličnost je da u zbornicima nema najjasnije ocjene historiografije, a razlika je što su pojedine diskusije i referati iz 1999. godine mnogo oštrije i polemički intonirane. Autor ukazuje i na činjenicu da su se u relativno kratkom peri-

odu održala dva naučna skupa, na kojima se govorilo o historiografiji. Duranović smatra da je to pokazatelj velike društveno-političke promjene nastale tokom 1990-ih godina. Danas vreba opasnost da se u novim društvenim prilikama čitava povijest svede na povijest nacionalnih odnosa. Može se reći da se bosanskohercegovačka historiografija, jednim svojim dijelom, nalazi na margini povijesti, jer ono što se dešava u centru javnih diskusija o historiji veoma često dolazi iz javnih periferija. Autor ističe i nove trendove u bosanskohercegovačkoj historiografiji, a to je otvaranje novih tematskih okvira na sistematičniji način.

Sljedeći članak je rad prof. dr. Amile Kasumović pod naslovom "Povijest marginalnih i "neuspješnih": zašto nam je potrebna?" (31-64). Rad je podijeljen na dva dijela. U prvom se daje osvrt na razvoj historiografije koji je iznjedrio i različite vrste historija: historija marginalaca, historija svakodnevnice, historija "odozdo", mikrohistorija. Autorica je objasnila značaj i doprinose razvoju izučavanja različitih tema Francuske škole historiografije, marksističkih istraživača i Čikaške sociološke škole, koja je uvela koncept marginalnosti u naučna istraživanja u prvoj polovini 20. stoljeća. U drugom dijelu članka autorica se osvrnula na dvije marginalizirane grupe u bosanskohercegovačkom društvu s kraja 19. i početka 20. stoljeća, a to su bludnice i Romi. Dolaskom austrougarskih trupa povećao se broj prostitutki u većim gradovima Bosne i Hercegovine. Kasumović raspravlja o naredbama iz 1885. i 1912. godine za koje kaže da je društvo na izvjestan način skrbrilo o bludnicama. Prostitucija je bila pod strogim nadzorom s ciljem da se suzbiju dvije vrlo nepoželjne pojave: tajna prostitucija i trgovina bijelim robljem. Položaj i status Roma, za razliku od prostitutki, nije bio definiran zakonskim aktima. Jedina instrukcija koja se odnosi na Rome donesena je 1879. godine, kojom se nastojalo ograničiti kretanje Roma. Zemaljska vlada često je bila prisiljena da

ponudi plan povratka romskih karavana iz Njemačke, Francuske i Italije. Međutim, nije nudila nikakav program koji bi tretirao pitanje Roma kao ugrožene socijalne kategorije. Autorica zaključuje da su dvije spomenute skupine marginalizirane prostorno, politički i ekonomski. Austrougarska vlast ih je diskriminirala strogom kontrolom kretanja, dnevnih aktivnosti i zdravstvenog stanja da bi "časne ljude" sačuvala od njihovog djelovanja.

Dr. Omerović Enes S. autor je narednog članka "Sa margina bosanskohercegovačke historiografije: Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini (1918 -1941)" (65-119). Omerović se u okviru svoje doktorske disertacije bavio nacionalnim manjinama, a u međuvremenu je publicirana njegova knjiga o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata. Autor ukazuje da bi rad trebao biti pregled trenutnog stanja o predmetu istraživanja i perspektivama, te provjeriti tezu da manjinske teme u bosanskohercegovačkoj historiografiji, koje se odnose na period između dva svjetska rata, imaju isti tretman kao i manjine u međuratnom bosanskohercegovačkom društvu – stavljanje na marginu. Postojeća literatura o nacionalnim manjinama na prostoru Kraljevine SHS/Jugoslavije i teritorije Bosne i Hercegovine u njenom sastavu nudi različite metodološke pristupe u istraživanju ovog pitanja, a kroz literaturu možemo pratiti i odnos istraživača prema značaju pitanja manjina u Bosni i Hercegovini u periodu od 1918. do 1941. godine. Omerović je, analizirajući radove o nacionalnim manjima, zaključio da u dosadašnjoj bosanskohercegovačkoj historiografiji nije bilo tzv. "frontalnog" pristupa pitanju nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, te da ne postoje radovi u kojima je na sveobuhvatan način obrađeno pitanje bar jedne nacionalne manjine na prostoru Bosne i Hercegovine između dva svjetska rata. Najbliži "frontalnom" pristupu su radovi o nacionalnim manjinama u svega nekoliko zbornika. Autor smatra da je pregled

dosadašnjih rezultata, odnosno publikacija najbolje uraditi prema svakoj od manjina pojedinačno. U tom smislu Omerović raspravlja o literaturi koja govori o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini Jevrejima, Romima, Nijemcima, Česima, Poljacima, Rusinima/Ukrajincima, te napominje da o nekim nacionalnim manjinama nema spomena u bosanskohercegovačkoj historiografiji, a to su Mađari, Rumuni, Rusi, Slovaci, Albanci i Turci. Autor zaključuje da veliki broj radova, koju navodi kao literaturu u svom članku, može stvoriti privid o dobro obrađenim temama o pojedinim manjinama. Zato i naglašava da je potrebno popuniti brojne praznine u poznavanju navedene teme.

Naslov četvrtog rada u Zborniku je "Slučaj Mustafe Busuladžića – Sa povijesne margine ka politikantskom centru" (121–134), čiji je autor prof. dr. Husnija Kamberović. U članku se raspravlja o Mustafi Busuladžiću, ali iz percepcije ličnosti koja se nalazila na političkoj margini u periodu od 1945. do 2016. godine, a koja se potom našla u središtu političkog obračuna. Autor navodi kako je sve krenulo od ideje stanovnika sarajevske Mjesne zajednice Dobrošević da se tamošnja osnovna škola nazove imenom Mustafe Busuladžića. Dalje, Kamberović govori o proceduri kroz koju je taj prijedlog prolazio. Komisija za obilježavanje, čuvanje i njegovanje historijskih događaja i ličnosti Skupštine Kantona Sarajevo tražila je od Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu mišljenje u vezi sa ovim pitanjem. Njihov zaključak je bio da nema ništa sporno u tome da se ova škola nazove po Mustafi Busuladžiću, koji je označen jednim od najvećih bošnjačkih intelektualaca, koji je uhapšen i osuđen samo zato što je bio ideološki neistomišljenik sa novim vlastima poslije Drugog svjetskog rata. U oktobru 2016. godine prijedlog je usvojen. Nakon nekog vremena, stranka Savez za bolju budućnost je ponovo pokrenula priču o povlačenju saglasnosti i preimenovanju škole u OŠ "Mustafa Busuladžić" u čemu su i uspjeli. Autor

je procijenio da je ovaj potez bio u okviru priprema za nove izbore. Kamberović ističe kako su historiografija i Institut za historiju zloupotrijebljeni u političke svrhe, te smatra da je bilo dovoljno samo prezentirati činjenice o Mustafi Busuladžiću i smjestiti njegovo djelovanje u kontekst vremena. Autor govori i o predstavama lika i djela Mustafe Busuladžića u literaturi. Na kraju daje osvrt i na sudski proces, koji je presudio Mustafi Busuladžiću. Kamberović smatra da na taj proces moramo gledati iz konteksta vremena u kojem se proces odvijao, te da su takva suđenja i kazne bile standard.

Posljednji članak u Zborniku "Marginalne grupe na stranicama savremenih bosanskohercegovačkih udžbenika historije" (135-175), napisala je Mr. Melisa Forić Plasto. Autorica raspravlja o svemu onome što utiče na kvalitet udžbenika i nastavnog procesa na predmetu historija u osnovnim i srednjim školama, a to su zakonske regulative, nastavni programi, udžbenici, te govori o pojedinim marginaliziranim grupama koji se (ne)nalaze u školskim udžbenicima. Svoj rad započinje sa usvajanjem Nastavnog plana i programa za historiju-povijest za osnovnu školu i gimnaziju od strane Federalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta, iz 2002. godine, za koji kaže da je koncipiran moderniziranim nastavnim programom, koji je sadržavao teme o marginaliziranim grupama kroz različite historijske periode. Istraživački rad je fokusirala na historiju 20. stoljeća u udžbenicima u traženju odgovora na pitanje, da li su i u kojoj mjeri marginalne grupe zastupljene u udžbenicima historije/istorije/povijesti u Bosni i Hercegovini, ali i u nastavnim programima na osnovu kojih su kreirani. Iz zakonske regulative može se uočiti da postoje dvije marginalne grupe kroz historiju, a to su žene i nacionalne manjine. Autorica je potom iskomparirala nastavne programe na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, te je zaključila da nastavni programi ne sadrže kategoriju marginalnih

grupa. Nakon analize udžbenika, autorica zaključuje da je zajednička karakteristika analiziranih udžbenika naglašena monoperspektivnost u pristupu temama iz nacionalne historije i da se dvije kategorije mogu povezati s marginalnim grupama, a to su žene i nacionalne manjine. Forić Plasto daje zaključak da bi uvrštavanje tema o svakodnevnom životu otvorilo prostor da se prikažu obični ljudi i neke od marginaliziranih grupa i da se na takav način ukaže na njihov značaj kroz historiju. Na kraju Zbornika nalazi se poglavlje "O autorima" (177-181).

Zbornik radova *Na margini povijesti* nastoji ukazati na nekoliko problema. Prvi je odnos bosanskohercegovačke historiografije prema marginalnim skupinama. Autori zastupljeni u Zborniku nastoje ukazati na bitnost istraživanja marginalaca, ali i drugih društvenih tema kojima bi se pratili novi trendovi u evropskoj i svjetskoj historiogra-

fiji. Možemo reći da je historiografija, svojim ne pisanjem o ovoj problematici, doprinijela da su "obični ljudi", dakle oni koji nisu mnogo uticali na politička dešavanja u svom vremenu, oni koji nisu "popularni" i "interesantni", da zapravo ostanu na marginama i neprimjećeni. Međutim, ovim Zbornikom se upravo nastoje potaknuti teme koje govore o društvu, svakodnevnom životu i borbi svih onih koji su bili zanemarivani od političkih elita. Radovi, koji su prikazani u ovom članku, predstavljaju doprinos i unapređenje bosanskohercegovačke historiografije u izučavanju ovih i srodnih tema. Također, ukazuje se i na probleme istraživanja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini, te se nadamo da će Zbornik *Na margini povijesti* potaknuti istraživanje i ovih tema, jer sve suprotno bi značilo njihovo ostavljanje na marginama.

Alen Borić, BA.